

Bibliografie

1. Agrigoroaiei, Ion, Palade, Gheorghe, *Basarabia în cadrul României întregite 1918-1940*, Chișinău, 1993.
2. Bârsănescu, Ștefan, *Învățătorul român și destinul Neamului. Lecțiuni academice*, Iași, 1939.
3. Ciobanu, Ștefan, *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă*, Chișinău, 1992.
4. Găvănescu, Ion, *Imperativul momentului istoric*, Iași, 1928.
5. Ghibu, Onisifor, *De la Basarabia rusească la Basarabia românească*, Vălenii de Munte, 1926.
6. Idem, *Trei ani pe frontul basarabean*, Chișinău, 1927.
7. Gusti, Dimitrie, *Sociologie militans*, București, 1934.
8. Livescu, Ion, *Politica culturală*, București, 1928.
9. Noroc, Larisa, *Unele considerații privind politica de stat în domeniul culturii Basarabiei în perioada interbelică*, în: „Analele Asociației Naționale a Tinerilor Istorici din Moldova”. Anuar istoric, Chișinău, 2001, nr. 2.
10. Idem, *Grații regale în cultura basarabeană*, în: „Analele ANTIM”. Anuar istoric, Chișinău, 2006, nr. 7.
11. Idem, *Cultura Basarabiei în perioada interbelică (1918-1940)*, Chișinău, 2011.
12. Palade, Gheorghe, *Factori de realizare a propagandei culturale în Basarabia (1918-1928)*, în: „Cugetul”, Chișinău, 1999, nr. 4.
13. Idem, *Din activitatea intelectuilor din Vechiul Regat, Ardeal și Bucovina în Basarabia anilor unirii 1918-1920*, în: „Destin Românesc”, Chișinău, 1997, nr. 1.
14. Schina M., *Basarabia. Ianuarie 1918/iunie 1919*, în: „Basarabia românească”, București, 1986.

CONTRIBUȚIILE FILOSOFULUI ROMÂN TUDOR VIANU ÎN FILOSOFIA CULTURII

Elena BUZINSCHI, dr., conf. univ.

Summary

In this article "Contributions of the Romanian philosopher T.Vianu to the philosophy of culture" are elucidated the problems

related to the philosophy of culture and axiology in the work of T.Vianu.

The philosophical and aesthetic system of T. Vianu, is based on a combination of theoretical vision and deep knowledge of the philosophy of culture and values that have been studied closely in his studies of literary history, literary criticism, art and stylistics. T.Vianu focuses on the deep study of the cultural phenomenon and its constituent components: the concept of culture; cultural will; values and value system; cultural act, art and artwork.

Fondator al școlii de stilistică a Facultății de Litere din București și inițiatorul catedrei de literatură universală, T.Vianu se prezintă drept unul dintre cei mai remarcabili oameni ai culturii românești. Estetician, critic și istoric literar, poet, eseist, filosof și traducător român, T.Vianu a lăsat opere strălucite în filosofia culturii și estetica română.

T.Vianu este fiul medicului primar Alexandru Vianu (la naștere Adolf Weinberg) și al Floricăi (la naștere Roza Leibovici), născut la Giurgiu la 27 decembrie 1897/8 ianuarie 1898, unde a avut parte de o bună educație. Între anii 1904-1912 face școala primară și câteva clase gimnaziale la Giurgiu, iar din 1912 până în 1915 urmează Liceul „Gh. Lazăr” din București. În anul 1915 devine student al Facultății de Filosofie și Drept din București, unde în 1919 obține licența în Drept, iar în 1920, licența în Filosofie. Fiind membru activ al cercului „Literatorul” al lui Alexandru Macedonski, la 19 martie 1916 debutează cu un articol de critică literară în revista „Flacăra”. Între anii 1920-1923 face studii avansate de filosofie la Viena, apoi la Tübingen, Germania (1921-1924).

În noiembrie 1923, la Tübingen, sub îndrumarea esteticianului Karl Groos, T.Vianu susține teza de doctorat „Das Wertungsproblem in Schillers Poetik” sau „Problema valorizării în poetica lui Schiller”. În anul 1924, lucrarea este publicată la București în limba germană, reprezentând o primă cercetare în teoria valorilor. În perioada respectivă obține și titlul de doctor în filosofie.

După susținerea tezei, în anul 1924, T.Vianu revine în țară, unde începe o carieră universitară cu predarea esteticii la Universitatea din București, susținând alternativ, prelegeri despre filosofia culturii și despre ideile fundamentale ale culturii moderne, în calitate de suplinitor, apoi docent și conferențiar. Abia în 1944 obține titlul de profesor titular de estetică la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București.

De-a lungul anilor, T.Vianu a elaborat lucrări capitale în așa domenii ca: filosofia culturii și axiologie, estetică și teoria literaturii, critică și istorie literară, stilistică, literatură comparată etc. Numărul impunător de titluri devenite „clasice”, impresionează prin polivalență și temeinicie, prin masivitate și excelență, prin soliditate și coerență de ansamblu. Cât privește lucrarea *Filosofia culturii*, aceasta reprezintă o operă fundamentală în acest domeniu. Aici sunt analizate mai toate problemele și enunțate sau schițate aproape toate ideile care definesc concepția lui T.Vianu despre cultură.

În sistemul său estetic, abordează fenomenul cultural dintr-o perspectivă generalizatoare și integratoare. Potrivit lui, cultura exprimă suma valorilor create de om, mediul artificial și simbolic în care el dobândește caracteristicile sale ireductibile. Dar, mai presus de orice, cultura este un patrimoniu al valorilor, un univers axiologic în care omul își dobândește demnitatea sa [4, p. 17].

În viziunea filosofului, cultura constă în introducerea obiectelor acestei lumi în sfera feluritelor valori, astfel lumea capătă sens, iar lucrurile, privite din perspectiva unor valori, dobândesc anumite semnificații umane. Era de părerea că „*prin lucrarea tuturor creatorilor, prin tehnică și prin artă, prin opere științifice și prin instituții, prin codificări și prin ritualuri, ne înconjurăm cu un mediu axiologic condițional*” [3, p. 133].

În încercarea de a defini conceptul de cultură, T.Vianu enunță componentele constitutive ale acestuia, cum ar fi: *voința de cultură; valoarea; bunul cultural; actul cultural obiectiv și actul cultural subiectiv.*

Drept prim element, în conținutul aceste noțiuni, apare cel de *voință de cultură*, care conține în sine două aspecte. Unul este pur volitiv, deoarece nu se poate produce cultură decât, în cazul când sufletul este stăpânit de o tensiune lăuntrică. Cel de-al doilea este intelectual și sentimental, care constă dintr-un postulat optimist, din credința că temele culturale ale omenirii nu sunt istovite, că omenirea mai are încă sarcini mari înaintea ei și că sufletul omenesc stăpânește mijloacele de a se apropia de aceste țeluri [Vezi: 2, p. 423].

T.Vianu consideră că cultura nu este posibilă fără voință culturală, în lipsa căreia omul este incapabil să participe la formarea personalității sale, deoarece ea este acea energie interioară care îl face pe om să se implice în procesul dramatic de transformare a lumii, fără de care devine spectator pasiv al spectacolului vieții.

Un alt concept, definit de T.Vianu, este cel de *valoare*, considerând că, apariția valorilor coincide cu apariția omului însuși și a culturii. În viziunea lui, valoarea este „*expresia ideală a unui acord între eu și lume, care poate fi oricând realizat*” [3, p. 90].

Pentru el, „*o valoare este obiectul unei dorințe. Această dorință poate să fie la rândul ei fizică sau morală*” [Ibidem, pag. 150]. Dorința cuprinde valorile ca pe obiectele ei corelative. Astfel, valoare este ținta unei aspirații, expresie a unui ideal sau a unui scop. Actele conștiinței nu își produc, ci mai degrabă își conțin obiectele. De aici rezultă că, pe de o parte, valoarea nu este un reflex al subiectivității, ci o realitate obiectivă și specială. Pe de altă parte, valoarea nu precede, ci mai curând îi succede dorinței, așa cum orice obiect urmează actului care îl conține. De aceea, există tot atâtea valori câte aspirații vibrează în sufletul omenesc.

Autorul plasează valorile la intersecția dintre dorințe și nevoi, pe de o parte, și obiectele corelative acestora, care au capacitatea de a le satisface, pe de altă parte. „*Un lucru care întruchipează în sine o valoare, un lucru care prin prezența sau prin întrebuițarea lui poate să satisfacă această dorință se numește bun*” [Ibidem, p. 150].

T.Vianu consideră că valorile se deosebesc între ele. Ele devin autonome în evoluția istorică a culturii și sunt ireductibile unele la altele, deși ca genază au fundamente asemănătoare. Toate la un loc exprimă gama foarte bogată și diversă a existenței umane. Ierarhia valorilor diferă de la o epocă la alta: „o valoare poate fi reală sau personală, materială sau spirituală, mijloc sau scop, integrabilă, neintegrabilă sau integrativă, liberă sau aderentă față de suportul ei concret, perseverativă sau amplificativă prin sensul și ecoul ei în conștiința subiectului deziderativ” [Ibidem, p. 95].

În funcție de aceste criterii, Vianu elaborează o clasificare a valorilor, stabilind opt tipuri de valori: *economice, vitale, juridice, politice, teoretice, estetice, morale și religioase*. Pentru fiecare domeniu al culturii există o valoare dominantă: sănătatea, utilul, dreptatea, puterea, adevărul, frumosul, binele, sacrul.

Un alt component constitutiv al conceptului de cultură este cel de *act cultural*. Actul cultural constă în introducerea unui obiect, prin creația umană, în sfera unei valori. Prin creație, omul investeste un obiect cu o anumită valoare integrându-l în cultură și înălțându-l din natură în cultură. Astfel, cultura este un proces activ de creare a valorilor, de întrupare a lor în bunuri de civilizație și valorificarea lor conform nevoilor și trebuințelor umane. Prin „*introducerea obiectelor acestei lumi în sfera feluritelor valori*” [Ibidem, p. 134], lumea capătă sens, iar lucrurile, privite din perspectiva unor valori, dobândesc anumite semnificații umane.

O atenție sporită, acordă T.Vianu, conceptului de *artă*. În viziunea filosofului *arta* este „*forma cea mai perfectă a muncii omenești...*” [6, p. 3]; ea este „*produsul tehnic care a atins perfecțiunea naturii*” [1, p. 142]. Prin produsul tehnic, desigur că se referea la creația umană privită ca un scop în sine și ca o formă de ordonare, unificare, clarificare și idealizare a acesteia. Pentru el, viitorul artei depinde de destinul umanității și că, arta este cea care ar putea influența civilizația modernă [5, p. 126]. El își exprimă

credința că „într-un viitor îndepărtat munca s-ar putea transforma în artă” [Ibidem, p. 128].

Prin urmare, *operele de artă* sunt un produs de transformare a unui material oarecare; sunt rezultatele cele mai autonome ale muncii omenești. În constituirea operei de artă, T.Vianu expune etapele succesive și exclusive, interferente și solidare ale acesteia: 1) pregătirea operei; 2) inspirația; 3) invenția și 4) execuția.

Sistemul filosofic propus de T.Vianu are la bază o îmbinare dintre viziunea teoretică și cunoașterea profundă a filosofiei culturii și valorilor, care au fost cercetate îndeaproape în studiile de filosofie, istorie literară, critică literară, artă și stilistică.

Exprimând o atitudine raționalistă și umanistă, T.Vianu s-a evidențiat prin claritate și profunzime, prin disciplină intelectuală severă, printr-o expresie concentrată și rezumativă. Lucrările sale se prezintă drept riguroase construcții sistematice ce urmăresc abordarea fenomenului cultural dintr-o perspectivă generalizatoare și integratoare.

Bibliografie

1. Biberi, I., Tudor Vianu, Editura pentru Literatură, București, 1966.
2. Georgiu, G., Istoria culturii române moderne, Editura SNSPA, București, 2000.
3. Vianu, T., Originea și valabilitatea valorilor, în: Opere, vol. 8. Editura Minerva, București, 1979.
4. Vianu, T., Cunoașterea de sine. Editura Fundației PRO, București, 2000.
5. Vianu, T., Estetica. Editura pentru Literatură, București, 1968.
6. Vianu, T., Opere. Studii de filozofie a culturii, vol. 8. Note de George Gană. Ediție de Gelu Ionescu și George Gană. Editura Minerva, București, 1979.